Департамент з гуманітарних питань

Кам'янської міської ради

Комунальний заклад «Середня загальноосвітня школа №22»

Урок з історії України у 8 класі на тему:

"Утворення Української козацької держави - Гетьманщини"

Учитель історії

Кравченко Юлія Григорівна,

спеціаліст І категорії.

Тема: Утворення Української козацької держави – Гетьманщини

Мета: з'ясувати особливості політичного та адміністративно - територіального устрою Війська Запорозького; дати уявлення про військову систему, фінанси та судочинство Української козацької держави; визначати основні зміни, які відбулися внаслідок утворення Гетьманщини в соціально - економічному житті українського народу; формувати в учнів уміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал; виховувати почуття патріотизму і взаєморозуміння між народами на основі особистісного усвідомлення досвіду історії.

Обладнання: підручник «Історія України. 8 клас» О.В.Гісем, О.О.Мартинюк, 2016 рік, видавництво «Ранок»; схеми, ілюстрації до теми (додаток); атлас «Історія України. 8 клас»

Тип уроку: урок засвоєння нових знань

Основні терміни та поняття: «Гетьманщина», «полково-сотенний устрій», «демократія», «республіка»

Основні дати: 1649 р. - створення Української козацької держави.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація знань.

Метод «Асоціативний кущ»

- Зазначте наслідки події, яку відображено в схемі

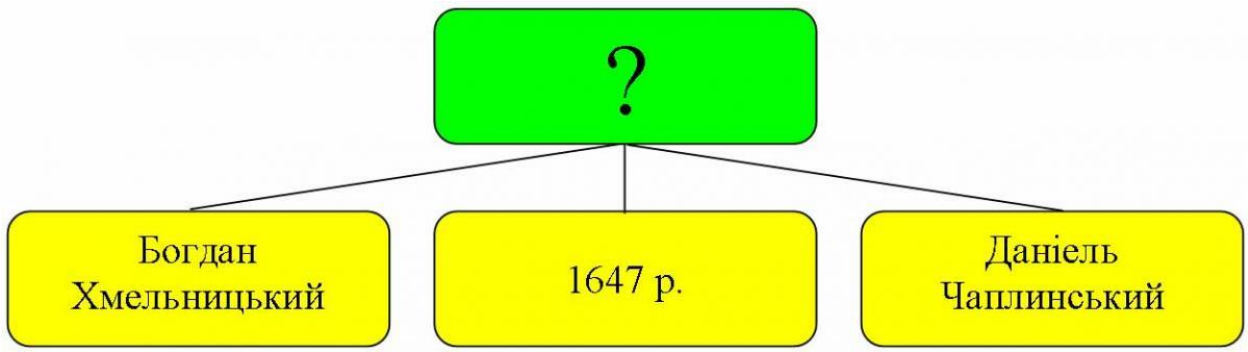

Метод «Викресли зайве»

Дидактична гра «Закодовані назви»

Завдання. З наведених цифр складіть прізвища діячів та місця битв, використовуючи шифр.

Прізвища діячів		Місця битв	
162121	Небаба	6245718	Корсунь
22471	Богун	3277323	Пилявці
16315	Нечай	122433	Зборів
31372158625	Чаплинський	21634	Батіг
617212358625	Калиновський	121418	Збараж
326228625	Потоцький	7243	Лоїв
67415-265	Тугай-бей	2646566362	Берестечко
35718-43465	Іслам-Гірей	1182567	Замостя
186781228625	Хмельницький	78333	Львів
324163628625	Вишневецький	823613252	Жовті Води

1	А	З	Н	Х
2	Б	И	О	Ц
3	В	І	П	Ч
4	Г	Ї	Р	Ш
5	Д	Й	С	Щ
6	Е	К	Т	Ю
7	Є	Л	У	Я
8	Ж	М	Ф	Ь

ІІІ. Мотивація навчальної діяльності.

З розгортанням національно-визвольної війни 1648-1657 рр. починається створення Української держави. Її офіційна назва в цей час була Військо Запорозьке. У наслідок того, що терени, на яких вона була розташована, підпорядковувалися гетьманській владі, неофіційно її називали Гетьманщиною. Створювалась вона на основі традицій і звичаїв козацької демократії Запорозької Січі.

IV. Вивчення нового матеріалу

<u>Робота з картою</u>.

1.Відшукайте на карті територію Української козацької держави Гетьманщини.

2. Визначте, які українські землі ввійшли до її складу за Зборівським договором.

<u>Робота в групах</u>.

Учні отримують завдання та матеріали за якими працюють:

І Група. Досліджує політичний устрій Гетьманщини (з окремих елементів скласти схему)

1.Назва держави, столиця.

2. Територія, державні кордони.

3. Форма державного правління.

ІІ Група. Адміністративно-територіальний устрій Української козацької держави (опрацювати документальні матеріали**)**

1. Адміністративно-територіальні одиниці.
2. Українське військо

ІІІ Група. Фінанси та судочинство (за допомогою додаткового матеріалу учні складають схему)

IVГрупа. Дослідити зміни в соціально - економічному житті Гетьманщини (Робота з підручником с.122-123.)

Презентація роботи груп

І Група презентує і пояснює схему

<u>Робота зі схемою</u>

Пояснення до схеми:

• генеральний писар — керував Генеральною військовою канцелярією;

• генеральний обозний — відав артилерією і військовим постачанням;

• генеральні судді (два) — очолювали гетьманський суд;

• генеральний підскарбій — відав фінансами, був керівником Військового скарбу;

• генеральні осавули (двоє) — були найближчими помічниками гетьмана у військових питаннях;

• генеральний хорунжий — хранитель військової корогви;

• генеральний бунчужний — хранитель гетьманського бунчука;

• наказний гетьман (тимчасовий)— командувач військових сил на час проведення певних бойових операцій.

Запитання

1. Що було покладено в основу політичного устрою Гетьманщини?

2. Охарактеризуйте політичний устрій Гетьманщини.

3. Як називається устрій держави, де вибирають?

4. Чи можна назвати Українську козацьку державу республікою? Свою відповідь обґрунтуйте.

Робота з поняттям <u>республіка</u>.

Республіка – (суспільна справа) форма правління, за якої вища державна влада належить вибраним на певний термін органам влади.

(прикріплює на дошці символи держави + РЕСПУБЛІКА)

Символи Гетьманщини – герб та прапор Війська Запорізького

ІІ Група. На основі документів характеризує адміністративно-територіальний устрій Української козацької держави.

1. Адміністративно-територіальні одиниці.

«Територія держави ділилась на 16 полків; на правому березі Дніпра - 9: Чигиринський, Черкаський, Канівський, Корсунський, Білоцерківський, Уманський, Брацлавський, Кальницький і Київський; на лівому березі - 7: Переяславський, Миргородський, Полтавський, Прилуцький, Ніжинський, Чернігівський і Стародубський. На чолі полків стояли полковники.

З-під влади полковників вийшли міста, що мали своє самоврядування на основі магдебурзького права. Вони самі вибирали собі міський уряд і суддів. Полкова влада до їх внутрішнього життя не мала права втручатися. Полки ділилися на сотні, на їх чолі стояли виборні старшини — одночасно і військові начальники, й правителі округи-сотні. В кожному полку була своя старшина: полковий писар, суддя, обозний, осавули. (Дорошенко Д. ІсторіяУкраїни. - К.: Освіта, 1993.- С. 123).

Завдання

1. Яким був адміністративно-територіальний устрій Української козацької держави?

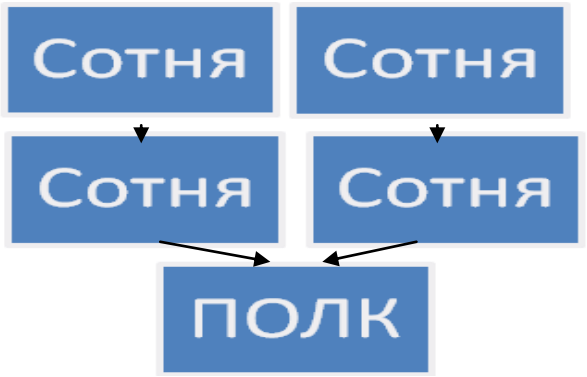

Учні прикріплюють схему устрою держави.

2. Українське військо «**Територіальний** принцип побудови збройних сил Української держави був ефективним.

Певна територія виставляла декілька сотень вояків, які об'єднувалися в полки. Цей принцип (полково-сотенний) давав змогу створити велику для свого часу армію, а також швидко здійснювати її мобілізацію. Ядром армії стали реєстрові та запорозькі козаки, до них приєдналися учорашні селяни і міщани. Основу армії становила оснащена вогнепальною зброєю козацька піхота. Вона мала славу однієї з найкращих в Європі. У бойових операціях використовували також кінноту. На озброєнні армії була легка і важка польова артилерія. Козацьке військо мало добре налагоджену розвідку і контррозвідку, сторожову, обозну, санітарну та інші служби. За своїми бойовими можливостями вона не поступалася найкращим європейським арміям». (Сас П. М. Історія України XVI–XVIII ст. Навчальний посібник. -Львів, 2001. -С. 126).

Завдання: Який принцип був покладений в основу побудови української армії? З кого вона складалась? (звернути увагу на озброєння козаків, розглянути ілюстрації «Козацька зброя».)

ІІІ Група презентує схему «Джерела доходів» та судову систему в Гетьманщині

Запитання

1. Як була організована система фінансів?

2. Звідки надходили гроші до бюджету держави?

Учні прикрі плюють на дошці схему**: «Джерела доходів**» пояснюють її.

- плата за землю,млини, броварні;
- плата за оренду землі, млинів;
- загальні податки(двір,чинш)

Грошовими справами в козацькій державі безпосередньо керував Богдан Хмельницький. З 1654 р. введуть посаду підскарбія в уряді (завідував фінансами).

Джерела доходів (звідки брали гроші для держави?) – плата за землю, млини, броварні, платили за їх оренду, з торгівлі, загальні податки (одиниця оподаткування – двір). Грошовий податок називався чинш.

Грошові знаки – польські монети, московські і турецькі гроші. Наприкінці 1649 р. розпочалося карбування державних монет; щоправда, таких монет не знайдено.

Запитання

Якою була вища судова система Гетьманщини**?**

1. Власна система судочинства: Генеральний суд, полкові і сотенні суди.

2.Найвища судова установа **- Генеральний військовий суд при гетьманові.**

3.Знищено всі станові суди.

Перегляд відео фрагменту **«Українська Гетьманська держава»**

IVГрупа характеризує зміни в соціально - економ економічному житті Гетьманщини та складає тези про зміни в її соціально-економічному житті.

Орієнтовні відповіді учнів:

1. Було ліквідовано велике й середнє світське землеволодіння.

2. Залишилося козацько-селянське дрібне землеволодіння.

3. Ліквідовано фільварково-панщинну систему господарювання, кріпацтво.

4.Козацький стан привілейований**.** Козацька старшина перетворилась в українську знать.

5.Особиста свобода абсолютної більшості селян і міщан, які могли вільно вступати до козацького стану.

V. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ

Графічний диктант

1) Козацька держава була монархією

2) В Українській козацькій державі всі стани мали рівні права.

3) Найбільша кількість козацьких полків існувала в 1650 р.

4) Головним соціальним наслідком Національно-визвольної війни стала фактична ліквідація кріпацтва.

5) За часівНаціонально-визвольноївійникількістьреєстровихкозаківзростала.

6) Офіційна назва держави, що постала в результаті Національно-визвольної війни, - Українська козацька держава.

8) Союзниками козаків у подіях 1648 - 1649 рр. були кримські татари.

9) Вищою судовою інстанцією Гетьманщини був гетьман.

10) Зборівський мир визначав межі козацької держави.

11) Під час кампанії 1648 р. козаки не змогли захопити Львів.

VI. ПІДСУМКИ УРОКУ.

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ: &18, С. 123- 124 відповіді на питання

Додаток 1

ВІЙСЬКО ЗАПОРОЗЬКЕ= ГЕТЬМАНЩИНА

Джерела доходів

Додаток 2

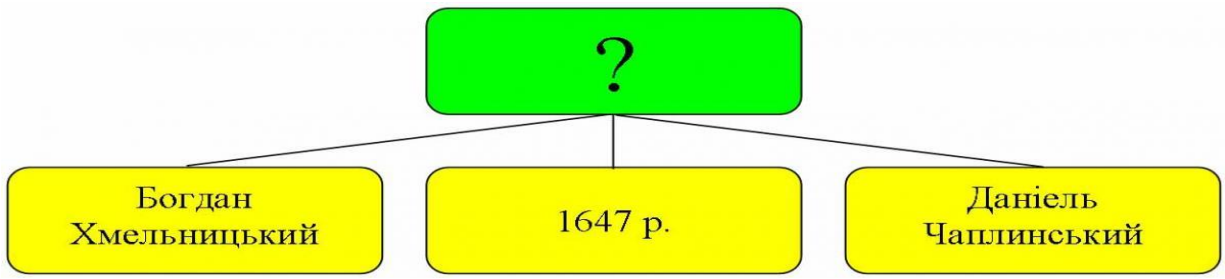

Прізвища діячів		Місця битв	
162121	Небаба	6245718	Корсунь
22471	Богун	3277323	Пилявці
16315	Нечай	122433	Зборів
31372158625	Чаплинський	21634	Батіг
617212358625	Калиновський	121418	Збараж
326228625	Потоцький	7243	Лоїв
67415-265	Тугай-бей	2646566362	Берестечко
35718-43465	Іслам-Гірей	1182567	Замостя
186781228625	Хмельницький	78333	Львів
324163628625	Вишневецький	823613252	Жовті Води

1	А	З	Н	Х
2	Б	И	О	Ц
3	В	І	П	Ч
4	Г	Ї	Р	Ш
5	Д	Й	С	Щ
6	Е	К	Т	Ю
7	Є	Л	У	Я
8	Ж	М	Ф	Ь